

"חוקים פהודתם"
הלכות בנידוד אב זאב (י)

לב שזמע

שיעורי הרה"ג
רבי שמעי' לעזו שליט"א
דומ"ץ קהל יטב לב דסאטמאר
לונדון

על פרשת השבוע

פרשת בא

ניתן לשמוע השיעורים ב'קול הלשון'

020 81917000

[ex3,1.11.1]

שגיאות מי יבין - אי אפשר לבר בלא תבן
בבקשה, המוצא שגיאה כלשהוא יואיל להודיע למו"ל למען יתוקן אי"ה

להערות והארות ולקבלת הגליון

יש לשלוח לאימעל: levshomeya@gmail.com

לעילוי נשמת

הרה"ח מקים עולה של תורה

ר' ישעי' זאב בן הרה"ח ר' ישראל ישכר זלה"ה

גלב"ע י"ב תשרי תשע"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

עורך: יצחק אייכלר

052-7121811

סדר ועימוד: א. י. גרינוואלד

054-8494370

תוכן הענינים

ה בא אל פרעה - עמו אנכי בצרה

☆ 'בא אל פרעה' - יחד עם השי"ת ☆ אלמלא הקב"ה עוזר לאדם - אין בכוחו להתגבר על יצרו הרע ☆ 'בא' אל פרעה רומז על סגולת ימי השובבי"ם ☆ הקב"ה מתגלה אצל כל יהודי באשר הוא ☆ 'בא אל פרעה' - מרמז שע"י האותות והמופתים ידעו על חידוש העולם והתחלת התורה

ט וידעתם כי אני ה'

☆ נלכה נא דרך שלשת ימים ☆ אם היה מבקש לשלחם לחירות עולם - לא היה פרעה ראוי לעונש כלל ☆ וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל ואזכור את בריתי ☆ מזכירין יציאת מצרים

יב זכר ליציאת מצרים

☆ למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים ☆ ומאז באתי אל פרעה ☆ חתר חתירה מתחת כסא כבודו להעלים את הרהורי התשובה מעיני המקטרגים ☆ וארד להצילו מיד מצרים ☆ גילוי האריז"ל שעבודת דורות האחרונים חביבה יותר מפעולת דורות הראשונים ☆ מה שפעלו קמאי בכמה ימים וחדשים אפשר בדורותינו לתקן בשעה אחת ☆ ויאנחו בני ישראל מן העבודה ☆ יחשיב כל פעולה טובה וישתדל לחטוף מצוות כפי יכולתו ☆ ההתעוררות בחשכות הגלות יקרה מאד לפני ה' ופועלת לאין ערוך ☆ יעקב אבינו ע"ה המשיך נשמות גדולים לדורות אחרונים - כדי שיהיה סיוע לעבודת ה'

יט 'קדש לי כל בכור' - לקדש את ההתחלה והראשית לה'

☆ קדש לי כל בכור ☆ פטר כל רח"ם - פתח לרמ"ח מצוות עשה ☆ כשזוכה לקדש את הראשית - יוכל בנקל להיות מקושר להשי"ת כל היום ☆ יקדש כל ההתחלות כי הכל בתר רישא גרירה ☆ מצוות ביכורים בזמן הזה ☆ להתפלל בכל התחלה כנגד התחדשות היצר

פרשת בא

בא אל פרעה – עמו אנכי בצרה

☆ 'בא אל פרעה' - יחד עם השי"ת ☆ אלמלא הקב"ה עוזר לאדם - אין בכוחו להתגבר על יצרו הרע ☆ 'בא' אל פרעה רומז על סגולת ימי השובבים ☆ הקב"ה מתגלה אצל כל יהודי באשר הוא ☆ 'בא אל פרעה' - מרמז שע"י האותות והמופתים ידעו על חידוש העולם והתחלת התורה

שה אחת בין שבעים זאבים, וזה נקרא 'מציץ מן החרכים', שאין אנו רואים בהתגלות את כבוד ה' ואת גדלו עד כאן דבריו. ובזה פירש קדושת זקני זצלה"ה בייטב לב (פר' בראשית) 'והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך', ועם כל זה 'ויאמר אלוקים יהי אור' - בזה החושך עצמו, כי גם בתוך החושך הוא מאיר בטובו בנסים מוסתרים בבחינת 'מציץ מן החרכים' עד כאן דבריו.

והנה תורתנו הקדושה היא נצחית ומלמדת את בני ישראל אורח חיים למשכיל עד סוף כל הדורות, וזה שרמזה תורה 'ויאמר ה' אל משה, בא אל פרעה, ולא נאמר 'לך אל פרעה, להורות שהקב"ה נצטרף והלך עמו יחד. ולדרכינו בא ללמדנו, כי אף בעת גלותן של ישראל, הקב"ה בא בכבודו ובעצמו להשיג עליהם, ואף כי ההסתרה גדולה ואותותינו לא ראינו, עם כל זה הרי הוא משיג על ישראל, בבחינת 'מציץ מן החרכים'. ועל זה הסמיך הזוה"ק (שם דף לב:) את הכתוב (תהלים פט טז) 'אשרי העם יודעי תרועה', כי 'תרועה', פירושו

'בא אל פרעה' - יחד עם השי"ת
'ויאמר ה' אל משה, בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אתני אלה בקרבו' (י א.). בזוה"ק (פרשתן דף לד.) הקשה 'מה כתיב 'בא אל פרעה', לך אל פרעה מבעי ליה, מאי 'בא' (ועיין שם מה שתירץ רשב"י 'רזין דאינון מתדבקין לעילא ותתא').

ובברך משה (פרשתן אות יד עמ' נט) כתב בזו הלשון 'ויבואר על פי מה שכתב רב סעדיה גאון בפירושו על שיר השירים, על הכתוב (שיר השירים ב ט) 'משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים', כי השגחת השי"ת על עם קרובו הוא על שני פנים. הא', על ידי נסים ונפלאות הנגלים לעין כל, כמו בקריעת ים סוף והורדת המן, אשר עין הרואה יראה בעליל כי יד ה' היתה זאת, והיא נקראת 'משגיח מן החלונות' - שהשגחתו נראה לעין כל. והב', היא השגחה מסותרת, כמו עתה, אשר אותותינו לא ראינו, ועם כל זה ידענו באמונה שלימה שהכל מאת ה' לטובה, ובו נסים נסתרים,

אל"ה', שנטריקון לך אדני הממלכה, כי על ידי זה שמכניע את כובד היצר וגוברו, על ידי זה ידעו הכל כי 'לך אדני הממלכה'.

'בא' אל פרעה רומז על סגולת ימי השובבי"ם

ובספר חסדי אבות (מהגאון ר' יחיאל מיכל מפרעמשלאן, פרשתו) כתב בזו הלשון "וממו"ר (הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זיע"א) שמעתי, שלכך לא כתיב 'לך' אל פרעה, אלא 'בא' אל פרעה, שיהיה ראשי תיבות שובבי"ם ת"ת, כמבואר בראשית חכמה ובעבודת הקודש, שימי שובבי"ם מסוגלים לתשובה, היינו מפר' שמות עד תצוה שהוא ראשי תיבות שובבים ת"ת, כמאמר הכתוב (ירמיהו ג כב) 'שובו בנים שובבים ארפא משובתיכם', ואמר שיש בזה רמזים גדולים'.

ולפי האמור נראה לומר בביאור הדברים, שאילו היה כתוב 'לך' אל פרעה, היה במשמע שאומרים לישראל תלכו בכח עצמכם לבד בלא שאלך עמכם, ולא היינו זוכים לכח השובבי"ם – 'שובו בנים שובבים ארפא משובתיכם', וחלילה לא היה בידינו את היכולת לצאת משפלות וחלאת העוונות - 'ארפא משובתיכם'. אבל כיון

גנחתי גנח ילולי יליל, כדאיתא בגמ' ראש השנה (לג:), והיינו אף בעת שיהיו ישראל בשפל המצב בגניחה ויללה, עם כל זה 'ה' באור פניך יהלכון', כי הקב"ה מאיר בטובו בתוך החושך בנסים מוסתרים בבחינת 'מציץ מן החרכים' א'.

אלמלא הקב"ה עוזר לאדם - אין בכוחו להתגבר על יצרו הרע

וראה בספר רביד הזהב (מהגה"ק ר' ישראל דב בער גילרענטער זצ"ל, פרשתו ד"ה במדרש בא) מה שכתב בזו הלשון 'והנה הזוה"ק מקשה דהוה ליה למימר 'לך' אל פרעה. ולי השפל נראה, דידוע דפרעה נקרא היצר הרע - 'פה רע'. והנה אמרו חז"ל 'יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ואלמלא הקב"ה עוזרו לא היה יכול לו', וא"כ אם היה כתוב 'לך' אל פרעה, לא היה ח"ו תקומה לשונאי ישראל, דלא היה יכול האדם להתגבר על יצרו הרע, על כן אמרה התורה הק' 'בא' אל פרעה, כלומר, בא ואני אלך עמך להיות לך לעזר, 'כי אני הכבדתי את לבו' וכו'. והעיקר, שעל ידי זה יתגלה כבוד מלכותו עלינו - אם האדם אינו שומע לקול היצר הרע. ועל כל אמר 'למען שיתי אותותי

א. מאמר נפלא מובא בדברי יחזקאל (תהלים ד"ה תעיתי) על הפסוק (תהלים קיט קעו) 'תעיתי כשה אובד בקש עבדך', וזו לשונו 'ולכאורה קשה, דלשון 'אובד' משמע שהשה איבד איזה דבר, והוה ליה למימר 'נאבד', דמשמע שהשה נאבד מן הרועה. ויש לפרש, שבאמת השה אינו נאבד, רק השה איבד את הרועה, כי מדרך השה, אם היא בשדה, הגם שהרועה אינו עומד רחוק מאצלו, הוא רץ הנה והנה לבקש את הרועה. ובאתי על פשט זה, שראיתי כן, שהרועה היה עומד בשדה ורק שָׁשָׂה אחד הלך מעט רחוק מהאחרים, התחיל לרוץ הנה והנה וצועק ומבקש את הרועה. וכן אמר דוד המלך ע"ה 'תעיתי כשה אובד' - את הרועה, כן אני אבדתי את הרועה, כי בחשכת הגלות בקשתיו ולא מצאתיו, אבל הרועה לא איבד אותי ח"ו, כי הרועה ימצא אותי תכף כשיבקש אותי, על כן התפלל 'בקש עבדך' וגו' ותוציא אותנו מחשכת הגלות הזה'.

והענין הוא על דרך שפירש בספר אור החיים על פסוק (במדבר כג ה) 'וישם] ה' דבר בפי בלעם, שנתן מסך מבדיל בין פיו הטמא לדברי קדושה שרצה ית' שידבר, יעויין שם. על דרך זה היה כאן. והמסך זה הוא משם אלקים שיש בו ק"ך צירופים -גימ' מס"ך. וכל זה הוא מפני חיבתן של ישראל, ירד כביכול למקום נמוך כזה, כמ"ש במדרש הנ"ל.

ועל דרך זה פירשתי (ויקרא טז טז) 'השוכן אתם בתוך טומאותם', והיה די שיאמר 'השוכן אתם בטומאתם'. רק הפירוש, שהיה כביכול [בתוך] ובאמצע הטומאה². **ויש להבין זה עפ"י משל: למדן** וחרוף גדול שלומד עם תינוק קטן, [שצריך] לירד משכלו ולצמצם שכלו מאוד לטובת הקטן, כן על דרך זה עשה ית' לטובותינו.

וז"ש 'ולמען תספר באזני בנך וכן בנך', תצמצם שכלך להם, ותיקח ראייה ממני את אשר התעללתי במצרים, 'התעללתי' - פירוש מלשון עולל ויונק וקטנות, שתבין ממה שהקטנתי עצמי כביכול וירדתי לקטנות כזו שאין שיעור וערך [רק לצרכיכם], כן תעשה אתה לצורך בנך וכן בנך'.

ויש ללמוד מדבריו הנשגבים, שהקב"ה יורד ושוכן ממש בתוך טומאותיהם של ישראל, וכשירדו ישראל למצרים - מקום הטינופת והטומאה, כביכול הוצרך להצמצם ולרדת לקטנות כדי לגאלם. והדברים חוזרים ונשנים מדי שנה ושנה

שנאמר 'בא אל פרעה, יש בידינו חיזוק מהקב"ה שהוא ילווה אותנו ויבוא עמנו לעבודת התשובה של תקופת השובבי"ם, לתקן ולטהר את נפשותינו מהטומאה, להגביהנו ולקדשנו בקדושתו העליונה.

הקב"ה מתגלה אצל כל יהודי באשר הוא

וכעין זה יש ללמוד מן המובא בזרע קודש (פרשתן ד"ה ויאמר ה' אל משה) בזו הלשון 'הנה אמרו חז"ל במדרש רבה [פס"ו] על פסוק (שמות יב יב) 'ועברתי בארץ מצרים, אמר ר' שמעון: גדולה חיבתן של ישראל שנגלה הקב"ה במקום עכו"ם, במקום טינופת, במקום טומאה בשביל לגאלם. משל לכהן שנפלה תרומתו בבית הקברות כו'.

הרי שמצרים היתה [מקום] טומאה גדולה, שהיתה ערות הארץ. ובפרט בביתו של פרעה, שפרעה היה מקור הטומאה והיתה הטומאה בביתו גדול[ה] מאוד, ובוודאי אין רצונו של צדיק ליכנס במקום טמא כזה. ובפרט לדבר עם איש בליעל וטמא כזה.

ולכן אמר ית' למשה, הגם שאני יודע שאין רצונך ליכנס בבית טמא ולדבר עם הטמא, עם כל זאת אני אומר לך 'בא אל פרעה', כביכול כאדם שאומר לחברו בא עמי. וז"ש 'כי הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו' (שמות י א), נמצא כי אני כביכול שוכן שם ומכביד את לבם.

ב. כדבריו מתאמרא בשם בעל הבת עין זיע"א, שאמר: מי שאינו מאמין שהשי"ת נמצא עמו אע"פ שחטא, וכדכתיב (ויקרא טז טז) 'השוכן אתם בתוך טומאתם', הריהו בכלל אפיקורס'.

יתברך להביא להם ראייה ממה שראו בעיניהם ולא ממה ששמעו בקבלה, וכן כתיב (דברים ד' לה) 'אתה הראת לדעת כי ה' הוא אלקים', שאז הראה ה' לעינינו ממש מופת חותך על בריאת עולם - במה ששדד הטבע ומערכת השמים וכוכביהם ועשה נסים ונפלאות עד אין חקר, למען דעת מזה כי העולם מחודש, והוא בראה מאין ליש ברצונו הפשוט, וצופה ומביט ומשגיח, ובלתי השגחתו לא יעשה שום דבר בעולם.

והנה אמרו ז"ל בסוף פרק הבונה (שבת קה.) 'אנכי' נוטריקון: אנא נפשי כתיבת יהיבת'. וזה שנאמר 'בא' אל פרעה, שעל ידי בואך אל פרעה יתגלו אותיות 'בא' המרמזים לחידוש העולם והתחלת התורה שהיא משמים. 'כי אני' - ראשי תיבות: אנא נפשי יהיבת, רוצה לומר שיתגלה התורה אשר פתח ב'אנכי', על כן 'הכבדתי את לבו למען שתי אותתי וגו' ולמען תספר וגו' וידעתם כי אני ה', שעל ידי האותות ומופתים בארץ מצרים (ו) ידעו יבינו הכל כי העולם נברא ברצונו יתעלה, ומקיים במאמרו בהשגחתו תמיד, והשי"ת יגלה כבוד מלכותו עלינו במהרה בימינו'.

בעת קריאת פר' הגלות והגאולה - פרשיות שובבי"ם, שהקב"ה יורד אלינו עד מקום הטומאה והחטא, ונותן יד לפושעים ולחטאים להעלותם מעומק בור גלותם, ומוציאם מטומאה אל הקדושה.

'בא אל פרעה' - מרמז שע"י האותות והמופתים ידעו על חידוש העולם והתחלת התורה

מהלך אחר מצינו בקדושת יום טוב (פרשתן אות ד) לבאר מדוע נאמר 'בא' ולא נאמר 'לך'. וזו לשונו 'בא אל פרעה' וגו'. צריך לדקדק דהוה ליה למימר 'לך' אל פרעה, והוא קושית ר' שמעון בזוהר הק'. ונראה לי לפרש על פי מה דאיתא במדרש (ילקוט שמעוני רמז א) ובזוהר בראשית (הקדמה ב:), אשר בעת בריאת העולם נכנסו כל האותיות לפניו יתברך שיברא בהם עולמו, וה' יתברך שמו ברא עולמו באות ב' - שהיא סימן ברכה. ואות א' נשאר להתחיל בו התורה - 'אנכי ה' וגו' אשר הוצאתיך מארץ מצרים' (שמות כ ב).

ואיתא בספרים, מאי טעמא לא אמר 'אשר ברא שמים וארץ', כי רצה

וידעתם כי אני ה'

☆ נלכה נא דרך שלשת ימים ☆ אם היה מבקש לשלחם לחירות עולם - לא היה פרעה ראוי לעונש כלל ☆ וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל ואזכור את בריתי ☆ מזכירין יציאת מצרים

לא היתה אשמת סירובו כדאי לכל המכות, כי לא יפלא שימאן להפסיד ששים רבוא עבדים כאחד לעולם. על כן אמרתי דרך זה, שעל כן בסרבו ראוי להכותו מכות גדולות, להודיע את ידי וגבורתי לישראל. שהוא כמדובר על פסוק 'ולמען תספר באזני בנך וכו' את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתים בם' (י ב), כי 'אשר התעללתי' וצחקתי בו², לומר שאין הליכתם החלטית, היה הכנה לשום את אותותי בם כמדובר¹.

העולה מדבריו, שאילו היה משה רבינו ע"ה אומר לפרעה שישלח את ישראל לעולם, לא היתה אשמת פרעה גדולה - בסירובו לשלחם, ואף לא מגיע לו על כך מכות גדולות כאלו, כי לא יפלא שימאן להפסיד ששים רבוא עבדים כאחד לעולם, אך מכיון שהקב"ה ביקש להראות לישראל את אותותיו וגבורותיו, בא בעלילות דברים שמשה רבינו יבקש מפרעה

נלכה נא דרך שלשת ימים

'ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתים בם וידעתם כי אני ה'" (י ב). ידועה קושיית המפרשים על הפסוק (לעיל ג יח) 'נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר ונזבחה לה' אלוקינו' וגו', מדוע ציוה ה' שיאמרו לפרעה 'דרך שלשת ימים', ולא ציוה אותם לבקש ממנו שישלח את ישראל מארצו לגאולת עולמים. וזו לשונו של האלשיך (ג יח) 'ראוי לשים לב, למה זה היתה הגניבת דעת הזה של פרעה, לאמר נלכה דרך שלשת ימים וכו'. וטוב טוב לומר האמת, כה אמר ה' שלח עמי ולא ישובו לך עוד. כי הלא אין מעצור לה' להוציאם ביד חזקה בלי התנכלות'.

אם היה מבקש לשלחם לחירות עולם - לא היה פרעה ראוי לעונש כלל

ותירץ האלשיך (שם) בזו הלשון 'אם הייתי אומר שישלח לעולם, ביד חזקה,

ג. כפי שפירשי' 'התעללתי - שחקתי'.

ד. בכללות כל המכות שנענש פרעה במצרים ועל הים, הגם שה' הכביד את לבו, והוא קיים את מה שאמר הקב"ה לאברהם בברית בין הבתרים (בראשית טו יג) 'ויאמר לאברהם, ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה'. כבר מצינו ברמב"ם (שמונה פרקים - פרק ח) שהעלה תמיהה זו, וזו לשונו 'אבל אומרו (שמות יד ד) 'וחזקתי את לב פרעה', ואחר כן ענשו והמיתו - הנה יש בו מקום דיבור, ויושג ממנו עיקר גדול וכו'. ועיין בהלכות תשובה להרמב"ם (פ"ו ה"ה) שהביא תשובה אחרת לשאלתו, ומה שהקשה עליו הראב"ד

מעבידים אותם ואזכור את בריתי' (ו ה). יש להעיר בזה תיבת 'מעבידים', שהוא פועל יוצא, והיה די לומר אשר מצרים עובדים אותם.

ללכת לשלשה ימים. וכשפרעה סירב לזה, הגיע לו מן הדין מכות נאמנות, והכל 'למען' תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתי בם, וידעתם כי אני ה'".

ויש לומר בזה על פי מה שאמרתי כבר על פסוק (שמות ז ה) 'וידעו מצרים כי אני ה'', שהקשה אבי אדוני זקני זללה"ה, שלפי הנראה הוא תמוה מאוד שיעשה ה' כל האותות והמופתים בשידוד המערכות למעלה מדרך הטבע, וכל היד החזקה וכל

וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל ואזכור את בריתי ככל רעיון זה מצינו בדגל מחנה אפרים (פר' וארא ד"ה וגם אני שמעתי) "וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים

שם ויישב ב' תירוצים לפי דרכו. ועיין עוד באור החיים (בראשית טו יד) שהביא את מחלוקתם וכתב דרך שלישית לפי דעתו, ואין כאן המקום להאריך בזה.

ה. באוהל יעקב (מהמגיד מדובנא, פרשתן ד"ה ועתה עלינו) תירץ תירוץ אחר ונפלא, וזו לשונו 'ועתה עלינו להשיב על קושיא עצומה מדוע צוה יתברך מתחלה למשה לשאול מאת פרעה רק דרך שלשת ימים, אשר הפליאה נשגבה, הלא רצונו יתברך היה להוציאם משם לחרות עולם, ואם כן האם להטעות את פרעה רצה חלילה. ונעיר עוד על מאמר 'ולא יכלו להתמהמה', אשר יפלא מאד, כי מאמר זה לא יתכן כי אם בבוא אחד מרחוק לאיש בריתו ולשעה קלה זירז נסיעתו וישב לדרכו, שזה יפלא בעיני הרואים מדוע לא התמהמה עד בוש להתעלס עמו איזה ימים אחר ההוצאה הגדולה שהיה לו בדרך, בכזה יתכן להשיב ולומר כי לאיזה סבה לא היה יכול להתמהמה ולהתעכב יותר, אבל פה בבתי כלאים החשכים האלה, הכי מהצורך לתת טעם על עת צאתם, ולומר 'ולא יכלו להתמהמה'.

אמנם בשנתבונן מעט הנה יהיה באור הענין זה על דרך מאמרם ז"ל (סוטה ט) 'אין הקב"ה נפרע מן האומה עד שעת שילוחה, שנאמר (ישעיה כז ז) 'בסאסאה בשלחה תריבנה'', ואם כן, אחרי שאנו רואים כי מפתלם היה ביום שביעי של פסח, הנה בעל כרחך יבחן כי ביום ההוא נתמלא סאתם בשלמות, ואם כן מה זאת היה להם לישראל למהר יציאתם בשביל שבעה ימים, ומדוע לא המתינו במצרים עד שבעה ימים של פסח, וממילא היה מקויים בהם מאמר (תהלים קכד ז) 'הפח נשבר ואנחנו נמלטנו'. ועל זה אומר הכתוב 'ולא יכלו להתמהמה', וכמו שכתבו חכמי האמת ז"ל, שכבר היו ישראל משוקעים במ"ט שערי טומאה, ואם נשתהו עוד רגע אחת במצרים היו משוקעים בטומאה לחלוטין, וכמאמר (בעל ההגדה) 'ואלו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים' כו'.

ובזה נבוא אל הענין על פי דמיון לאחד שקנה בית מחבירו, והבית הזה היה מושכר לאיש אחר על משך שנה, והקונה הזה גם כן היה ברצונו לבוא לדור בביתו, עם כל זה לא היה יכול, כי השוכר עוצר עליו, באמרו לו: הלא הבית מושכר ומושועבד אלי עד תום שנתי. מה עשה הקונה, שכר מן השוכר ההוא הבית הזה על משך הזמן שהבית מושועבד לו לדור בתוכו. והנה

ולגודל רחמי וחסדיו של ה' יתברך, תיכף כשרוצים ליטהר וצועקים על זה לפטור מהצר והמיצר ומשתוקקים לבוא לבחינת אמת - 'ואזכור את בריתי', היינו כי ידוע כפי המדה אשר האדם מעורר במחשבתו ובמעשיו מלמטה כך מעוררים עליו מלמעלה, ולזה כיון שהם מעוררים מדת האמת וכו', ולכך 'ואזכור את בריתי'."

מזכירין יציאת מצרים

וכך לעולמי עד מצוה עלינו לספר את סיפור יציאת מצרים, שנאמר (דברים טז ג) 'למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך', וכמובא במשנה (ברכות יב:): 'מזכירין יציאת מצרים בלילות. אמר רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות, עד שדרשה בן זומא, שנאמר (דברים טז ג) 'למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך'. ימי חיך - הימים, כל ימי חיך - הלילות. וחכמים אומרים: ימי חיך - העולם הזה, כל - להביא לימות המשיח'. והיינו כדי שנדע ונכיר את גבורות ה', כלשון הדגל מחנה אפרים 'שאי אפשר להרים יד ורגל בלתי נפש חיונית מהבורא יתברך ויתעלה והכל הוא ממנו יתברך. וזה יש לבאר פירוש הפסוק 'אני שמעתי את נאקת בני ישראל', שזהו נאקתם 'אשר מצרים מעבידים אותם', היינו צעקתם לפני ה' יתברך שיעזור להם להוציאם ממעמקים מזה שנטבעו בשקר וכל עבודתם הוא בשקר בחינת מצרים, וזהו 'אשר מצרים מעבידים אותם',

המורא הגדול שעשה, הכל הוא בשביל שידעו מצרים כי אני ה'."

ולפי עניות דעתי נראה פשוט, שנאמת קאי על ישראל, אותם שהם בחינת 'מצרים' - שעושים מעשה מצרים, שנטבעו בשקר רחמנא ליצלן, וכל עבודתם שעובדים ה' יתברך הכל הוא בשקר. והוא שאמר ה' יתברך שכל כך יהיה התפשטות אור השכינה והתגלות אלוקות, עד שאפילו הם יכירו וידעו כי אין שום דבר מבלעדו יתברך רק אני ה', ומבלעדי אין אלהים, והיינו על ידי שיראו שמי שנטבע בשקר רחמנא ליצלן, יהיה לו ירידה והשפלה עד נוקבא דתהום רבה, ומי שיש לו נקודה של אמת יתעלה ויתנשא למעלה למעלה ברום המעלות, ואז יתחזק האמונה בלבם בא-ל יתברך שאי אפשר להרים יד ורגל בלתי נפש חיונית מהבורא יתברך ויתעלה והכל הוא ממנו יתברך. וזה יש לבאר פירוש הפסוק 'אני שמעתי את נאקת בני ישראל', שזהו נאקתם 'אשר מצרים מעבידים אותם', היינו צעקתם לפני ה' יתברך שיעזור להם להוציאם ממעמקים מזה שנטבעו בשקר וכל עבודתם הוא בשקר בחינת מצרים, וזהו 'אשר מצרים מעבידים אותם',

הרואה אותו שהוא מפיס את הדר בתוכו ושוכר הבית ממנו, משתומם ומתפלא לאמר, אחר כי אתה קנית הבית והוא שלך, למה לא תקחנו ממנו בחזקה. אמנם הוא יבין האמת, כי גם שהוא קנה הבית, עם כל זה על זמן ההוא הוא משועבד אל השוכר, על כן מהצורך אליו לפייסו על זה.

כן ממש, אם היו יכולים ישראל להתעכב במצרים עד יום ז' של פסח, לא היה מהצורך אל ישראל לישאל מהם דבר, אחר כי ביום ההוא כבר נתמלא סאתם לקבל כליון, וממילא הכל של

זכר ליציאת מצרים

★ למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים ★ ומאז באתי אל פרעה ★ חתר חתירה מתחת כסא כבודו להעלים את הרהורי התשובה מעיני המקטרגים ★ וארד להצילו מיד מצרים ★ גילוי האריז"ל שעבודת דורות האחרונים חביבה יותר מפעולת דורות הראשונים ★ מה שפעלו קמאי בכמה ימים וחדשים אפשר בדורותינו לתקן בשעה אחת ★ ויאנחו בני ישראל מן העבודה ★ יחשיב כל פעולה טובה וישתדל לחטוף מצוות כפי יכולתו ★ ההתעוררות בחשכות הגלות יקרה מאד לפני ה' ופועלת לאין ערוך ★ יעקב אבינו ע"ה המשיך נשמות גדולים לדורות אחרונים - כדי שיהיה סיוע לעבודת ה'

למען תזכור את יום צאתך

מארץ מצרים

נאמר (דברים טז א) 'למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך'. ויש לבאר את גודל חשיבות זכרון יציאת מצרים, עד כדי כך שמצוותה ביום ובליילה (ברכות יב:), ואנו חוזרים ושונים עליה בכל תפילה ובכל מועד, וכן בקידוש של שבת ויו"ט.

ויש לומר, שהוא מפני הנצחיות שיש ליציאת מצרים בהווה - בכל דור

ודור, שכל יהודי באשר הוא יכול לצאת ממצריו ולהיגאל גאולת עולם מחבלי יצרו ומכל מיצר שנמצא בו. וגם אם חלילה שקע במ"ט שערי טומאה, לא אבדה תקוותו ושברו, אלא מכח יציאת אבותיו ממצרים יכול הוא לצאת מאפילה לאורה, להתקדש בקדושת התורה ומצוותיה - 'זכר ליציאת מצרים'!

ובאור החיים (במדבר כג כב) מובא על מה שנאמר 'א-ל מוציאם ממצרים', שיש לדייק את הלשון 'מוציאם' שמשמע

ישראל. אמנם המצריים עוד היה עליהם שם בעלים עד יום שביעי של פסח, ואם כן עדיין היה הרכוש משועבד להם, אם כן היו ישראל צריכים לפייסם ולדבר על לבם שישאלו להם כלי כסף וכלי זהב על משך הזמן ההוא - מיום הראשון של פסח עד יום השביעי, ואחר יום השביעי (כשיקבלו המצריים כליונם) ממילא הכל שלהם'.

ו. זו לשון התנא 'מזכירין יציאת מצרים בלילות. אמר רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות, עד שדרשה בן זומא, שנאמר (דברים טז א) 'למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך'. ימי חיך - הימים, כל ימי חיך - הלילות. וחכמים אומרים: ימי חיך - העולם הזה, כל - להביא לימות המשיח'.

וכן פסק הרמב"ם להלכתא (הל' קריאת שמע פ"א ה"ג) 'אף על פי שאין מצות ציצית נוהגת בלילה קוראין אותה בלילה, מפני שיש בה זכרון יציאת מצרים, ומצוה להזכיר יציאת מצרים ביום ובליילה, שנאמר (דברים טז א) 'למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך'.

ז. והיינו מפני שגאולת מצרים היא השורש לכל הגאולות, כפי שמבאר הרה"ק המגיד מקוד'נין

להתגבר עצמו נגד יצרו וללחום מלחמתו לעסוק בתורה לשמה ולהתפלל בכונת אמת לשם ה', אז את זה לעומת זה, גם הרע מתחיל להתגבר ולהתחזק בכל עוז, להמציא לו כמה מניעות ולהשליך במחשבתו כל מיני טרדות בכדי לבטלו מעבודת ה', כי 'תוסף רוחם יגועון' (תהלים קד כט), שקודם נפילת הרע מתחיל להתנוצץ ולהתגבר במלחמה עם האדם. וזה בא לאשר לא תיקן האדם כל אשר בו מחטאת נעוריו ופשעיו, ועל כן [יש] כח ברע להתחזק, ותקנתו הוא לשוב לה' אלוקיו בתשובה שלימה באמת, לשפוך נפשו לה' על דבר עוונותיו. וכאשר יומחקו עוונותיו מן עצמותיו, אין עוד כח ברע להתחזק נגדו, והאדם בכוחו משלח ומגרש את כל הרע מאתו, כי לא יוכל לעמוד נגדו מאפיסת כוחו.

וזה רמז הכתוב 'ומאז באתי אל פרעה' וגו', כלומר, שבאתי אל פרעה שהוא היצר הרע להתגבר עצמי עליו, והתחלתי לדבר בשמך בתורה ותפילה (גם נודע אשר 'אז' הוא יחוד הוי"ה ואדני" בשמונה אותיותיהם, לזה 'ומאז' וגו', כשבאתי ליחד שמותיך הקדושים הנרמזים ב'אז', ובאתי לדבר בשמך שם הוי"ה שנכתב הוי"ה ונקרא אדני" והוא יחוד הנזכר), אז 'הָרַע לַעַם הַזֶּה', שהיצר הרע והרע מתגברים מאוד ומבקשים מניעות וטרדות ובלבול המחשבה לבטל העבודה.

'והצל' לא הצלת את עמך, פירוש כי לכאורה היה נראה שכאשר יעמוד

בהווה, ולא נאמר 'הוציאם' שמשמע לשון עבר. ומבאר זאת בזו הלשון 'ונראה על דרך אומרם ז"ל (פסחים טז): 'בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים', על כן אמרו יודעי פנימיות התורה, כי כל ליל פסח מתבררים כוחות הקדושה מהקליפה ונוספים בעם בני ישראל, והיא הבחינה עצמה של יציאת מצרים, והוא אומרו 'אל מוציאם' כי לא יציאה ראשונה לבד אלא בכל שנה ושנה מוציאם כנזכר'.

והנה במאור עינים (פר' צו ד"ה שבת שלפני פסח) מובא בזו הלשון 'והנה זהו כלל גדול, שבכל זמן מהזמנים - נעשה תמיד, כשבא הזמן ההוא בכל שנה, נעשה כמו שהיה בפעם ראשון, ולכן אנו מברכין ש'הגיענו לזמן הזה'. וממילא בעת קריאת הפרשיות הללו, הקריאה מעוררת את הזמן ונעשה כמו שהיה בפעם הראשון, ונמצא הזמן גרמא לצאת מתחת סבלות מצרים, מעבודות לחירות.

ומאז באתי אל פרעה

והנה בראש ובראשונה, הרוצה להיגאל צריך לשוב בתשובה ולהתחזק בעוז כנגד יצרו, כמובא בבאר מים חיים (פר' שמות ד"ה עוד נראה רמז בכתוב) על הפסוק (ה כג) 'ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך, הָרַע לַעַם הַזֶּה, והצל לא הצלת את עמך'. וזו לשונו 'כי נודע, שכאשר האדם מתחיל

זיע"א (הגדת גבורות ישראל, ד"ה ואלו לא הוציא משם) ע"פ דברי הזוה"ק (פר' ויקהל דף רטז:), שיציאת מצרים היתה היסוד והראשית לכל הגאולות, ובה נכללו כל הגאולות עד סוף כל הדורות, ואף הגאולה העתידה באחרית הימים נכללה בגאולת מצרים, וכלשונו שם 'כי זאת הגאולה הוא כמו כתר לכל הגאולות', עיין שם.

וחותר חתירה תחת כסא כבודו בהעלמת הענין מפני המקטרגים, להזכירו לשוב על חטאיו, כי אין שכחה לפני כסא כבודו. ומזה הענין נופלין לאדם הרהורי תשובה בכל יום, והחכם עיניו בראשו לפקח אז על ענייניו ולשוב להשי"ת, ובתוספות מרובה על העיקר בתשובה שלימה לפניו. אבל הכסיל שונה באיולתו ומפקח מכאוב לבו בסיפורי דברים בטלים או בשתיית יין.

וכעין זה שמעתי מפי הרב המוכיח ז"ל שאמר בשם הבעל שם טוב נשמתו עדן על ענין הבת קול היוצאת מחורב בכל יום. וזה היה ענין יציאת מצרים שהפליא הקב"ה כמה פעמים התורה, כי במצרים היו משוקעים כל כך בטומאה – עד שכמעט בלתי אפשרי היה שישובו להשי"ת, וכפשע בינם לבין המות, שכמעט נפלו בשער הנו"ן שבטומאה, ונגלה כבוד ה' וחותר חתירה מתחת כסא כבודו להתגלה בפניהם – בכדי שיבהילו לשוב לפניו. והיה לבם בוער כאש להשי"ת לשוב לפניו באמת ויצאו מגדר הטבעי. וזה ענין הכפלת הדבר כמה פעמים בתורה ביציאת מצרים, בכדי להורות לנו שאל יבטיח היצר למי שאכל שום שיחזור ויאכל שום אחר – כי אין תרופה למכתו האנושה ח"ו. כי דחויים דבריו על פי יציאת מצרים כנזכר, שהפליא לעשות לנו הגם שהיו משוקעים בכור הברזל, ונתן בנו כח לשוב לפניו על פי החתירה שחתר.

וארד להצילו מיד מצרים

ואלו הם דברי המדרש רבה (פרשתן טו ה) 'אמר רבי שמעון, גדולה חבתן של ישראל שנגלה הקב"ה במקום עבודת כוכבים ובמקום טנופת ובמקום טומאה בשביל לגאלן. משל לכהן שנפלה תרומתו

האדם לעבודת ה', יתגרש ויבוטל ממנו כל בחינת הרע שבעולם וינצל מכל צרה, כי כשזה קם זה נופל.

ואכן כי היא הנותנת, לפי שהוא מוכרח להתגרש וליפול ותוסף רוחם יגעון כנזכר, והתקנה לזה 'עתה תראה' וגו', כלומר כי על ידי בחינת 'עתה' שהוא לשון תשובה, כמאמר חז"ל (בראשית רבה כא ו) 'אין ועתה אלא תשובה', 'תראה אשר אעשה לפרעה', שהוא פָּה הרע וחילו, 'כי ביד חזקה' - של הקב"ה, 'ישלחם' - ישלח את הרע מאתו. 'וביד חזקה יגרשם מארצו', כי עוד אין כח ברע לעמוד נגדו.

חתר חתירה מתחת כסא כבודו להעלים את הרהורי התשובה מעיני המקטרגים

ואם אמור יאמר האדם, הן טבעתי ביוון מצולה, ובמעמקי הטומאה שקעתי, ואין לאל ידי להיגאל ולצאת מבור גלותי. תשובתו תבוא מן המובא בספר תשואות חן (מתלמיד הבעש"ט הרה"ק גדליהו רבינוביץ זצ"ל מאוסטריפאליא, פר' שופטים ד"ה והנראה לנו), שכשם שהיו ישראל במצרים שקועים במ"ט שערי טומאה אילולא חתר להם הקב"ה חתירה הם היו נופלים לשער הנו"ן, כך לכל אחד ואחד הקב"ה חותר חתירה מתחת לכל המסכים המבדילים בינו לבינו ומעוררו לשוב אליו בתשובה ולהיגאל גאולה שלימה.

וזו לשונו 'וענין שער הנ' שהזכרנו, שהוא מוכלל בכל שער, הוא ענין החתירה מתחת כסא כבודו. פירוש, לפי שעוונותינו מבדילים בינינו לבין אבינו שבשמים, אם כן המסך מבדיל גורם ח"ו השכחה לשוב לפניו.

וכי מי אתה ומה חייך ואיזו חשיבות יש לעבודתך בהאי דרא בתראה כשהחושך יכסה ארץ. האמת היא דוקא להיפך, שדוקא החשכות והקושי הם הנותנים מעלה ויתרון לעבודת ה' שתהא לה חשיבות וערך גדול יותר, וכמובא בדברי יחזקאל (שיר השירים ד"ה מה יפו) בזו הלשון 'על פי מ"ש בספר החזיונות למהרח"ו זלה"ה, ששאל מרבו הקדוש האר"י זלה"ה, כי לפי ראותנו גודל קדושת התנאים ע"ה, מה אנו ומה חיינו, ובמה נחשב כל התורה ותפלה שלנו לנגדם. והשיב לו האר"י ז"ל, כי אדרבא מחמת שאנחנו בעובי החומר ומדרגה שפלה ונמוכה מאד, ועם כל זה אנו מתגברים לעשות רצון אבינו שבשמים לפי השגתנו, הוא אהוב וחיבי - הרבה יותר לפני השי"ת ממה שפעלו בעוץ קדושתם התנאים הקדושים, כי היו במדרגה גבוה והזדככות החומר".¹

מה שפעלו קמאי בכמה ימים וחדשים אפשר בדורותינו לתקן בשעה אחת

ולא רק שעבודתנו חביבה עתה ואהובה יותר לפני הקב"ה, אלא יתר על כן, בדור שלנו יכול איש פשוט לפעול בשעה אחת מה שהתייגע צדיק בדורות הראשונים כמה ימים וחדשים, וכמו שכתב הבית אהרן (פסח עמ' פז) בזו הלשון 'אהובי אחיי, תאמינו

לבית הקברות, אומר: מה אעשה. לטמא את עצמי אי אפשר, ולהניח תרומתי אי אפשר. מוטב לי לטמא את עצמי פעם אחת וחזור ומטהר ולא אאבד את תרומתי.

כך אבותינו היו תרומתו של הקב"ה, שנאמר (ירמיה ב ג) 'קדש ישראל לה' וגו'. היו בין הקברות, שנאמר (יב ל) 'כי אין בית אשר אין שם מת', ואומר (במדבר לג ד) 'ומצרים מקברים'. אמר הקב"ה: **היאך אני גואלך? להניחן אי אפשר, מוטב לירד ולהצילן, שנאמר** (שמות ג ח) 'וארד להצילו מיד מצרים'. כשהוציא, קרא לאהרן וטהר אותו, שנאמר (ויקרא טז לג) 'וכפר את מקדש הקדש', (ויקרא טז טז) 'וכפר על הקודש'.

ועתה בקריאת הפרשיות הללו, הדברים חוזרים ונעשים בכל שנה ושנה, וכל יהודי ויהודי יכול לבקש מהקב"ה שיגאל אותו מגלותו ויוציאו מאפילה לאורה, ואף מי שחלילה נפל לעמקי הטומאה בבחינת 'תרומה שנפלה לבית הקברות', הקב"ה יורד אליו להצילו, מפני ש'להניחן אי אפשר, מוטב לירד להצילן'.

גילוי האריז"ל שעבודת דורות האחרונים חביבה יותר מפעולת דורות הראשונים

ואם שוב יבוא היצר הרע ויתדפק על לבו של האדם בטענה חדשה, ויאמר לו:

ת. נראה להסמיך את הדברים לדברי הרמב"ם (הל' תשובה פ"ג ה"א -ה"ב), שכתב בזו הלשון 'כל אחד ואחד מבני האדם יש לו זכיות ועונות, מי שזכיותיו יתירות על עונותיו - צדיק. ומי שעונותיו יתירות על זכיותיו - רשע, מחצה למחצה - בינוני. וכן המדינה, אם היו זכיות כל יושביה מרובות על עונותיהן, הרי זו צדקת, ואם היו עונותיהם מרובין הרי זו רשעה, וכן כל העולם כולו. ושקול זה אינו לפי מנין הזכיות והעונות אלא לפי גודלם, יש זכות שהיא כנגד כמה עונות, שנאמר (מלכים א' יד ג) 'יען נמצא בו דבר טוב', ויש עון שהוא כנגד כמה זכיות,

זצללה"ה זי"ע בשם הר"ח וויטאל שהקשה להאר"י הק' על הירושלמי (שבת סוף פ"ה הד), על המתניתן, פרתו של ר' אלעזר בן עזריה היתה יוצאת ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים. אמר ר' חנניה, פעם אחת היתה יוצאת והשחירו שיניו מפני הצומות. ועיין שם בגמ' שאמרו, לא שלו היתה אלא של שכינו היתה, ומפני שלא מיחה נקראת על שמו. והקשה [מהרח"ו], אם בארזים נפלה שלהבת, מה יעשו אזובי קיר. ואנן מה נענין אבתריה. והשיב לו: אשר אנחה אחת מעומק הלב בזמן הזה, יקר וחביב יותר בעיני ה' מהתעניתים והסיגופים מהראשונים – מחמת גודל הסתרת פנים. ואם בדורו אמר [האר"י] כן, קל וחומר בן בנו של קל וחומר על דורות האלה'.

לי, והוא מלא בכל הספרים, אשר מה שהיו צריכים הצדיקים הראשונים להשיג בכמה ימים וחדשים, אפשר כעת לתקן בשעה אחת, מחמת שכעת העולם הוא יותר בשפלות בבחינת רגל, חס הקב"ה על עולמו ומוריד קדושתו למטה, וכעת ת"ל שורה קדושתו למטה לארץ, וזהו עיקר העליה של העולם הזה. ממילא מובן שבקל יוכל האדם להשיג קדושתו ואורו של הקב"ה, ולייחד כל הבחינות הנמוכים והשפלים למעלה ראש וכו', ומזה יוצמח הכל לקץ הימין' ט.

ויאנחו בני ישראל מן העבודה

בנוסח אחר מצינו בישמח ישראל שהביא את דברי האר"י (סוף פר' עקב אות ד), וזו לשונו 'כמו ששמעתי מכ"ק אאמו"ר

שנאמר (קהלת ט יח) 'וחוטא אחד יאבד טובה הרבה'. ואין שוקלין אלא בדעתו של קל דעות והוא היודע היאך עורכין הזכיות כנגד העונות.

ט. להשלמת הדברים יאה להעתיק את המובא בבית אברהם (פסח עמ' קכט) בזו הלשון "כתר עליון איהו כתר מלכות, ועליה אתמר (ישעיהו מו י) 'מגיד מראשית אחרית' (פתח אליהו, תיקוני זוהר הקדמה דף יז). הנה ביציאת מצרים כתיב 'ויוציאנו ה'', לא על ידי מלאך וכו', שמלאכים ושרפים פחדו לרדת למצרים מרוב הטומאה שבה, רק הקב"ה בכבודו ובעצמו, כמאמר הכתוב (דברים ו כג) 'ואותנו הוציא' - מכור הברזל ממצרים. שהיה כמו בכור הברזל, שלא היו יכולים לזוז משם, שהיו במקור הטומאה, וכמו דאיתא שגם מלאך אילו היה יורד לעולם זה לד' ימים, מתגשם מאוירא דעולם הזה עד שאינו יכול לשוב ולעלות למקומו הקודם. וזה היה עיקר הנס של יציאת מצרים. וכמו כן בעקבתא דמשיחא, בדורות האחרונים שהחשכות גדולה כל כך, ואפילו גדולי ארץ שהיו בדורות הקודמים לא היו יכולים לעמוד בפני האויר הטמא, וכח מיוחד נתן הקב"ה לאלו שבדורות אלו שיוכלו עמוד. על דרך אותם האנשים החופרים מתחת חפני האדמה [ומחפשים] אבנים טובות ומרגליות, המקום שהאויר מחניק ביותר, ואלמלי ירדו שרי המלוכה שמה היו נחנקים מהאויר, ורק אנשים פשוטים ביותר, ומהם אלו שחייבים מיתה אותם שולחים שמה, והם מוציאים את האבני יקר, שזולתם אי אפשר כל קיום המדינה, ומהם נעשה כתר המלך בצרוף אחר צרוף. וזהו 'כתר עליון איהו כתר מלכות, ועליה אתמר מגיד מראשית אחרית', שתפקיד דורות האחרונים להעלות מעמקי הקליפות כתר המלוכה, ורק בכוחם (של האנשים הפשוטים) להחזיק מעמד'.

י. מאמר נורא מובא בילקוט עבודת ישראל (ערך אמונה) בזו הלשון 'הרב המגיד זצ"ל מקאזנין

ההתעוררות בחשכות הגלות יקרה מאד לפני ה' ופועלת לאין ערוך

וראה מה שכתב התפארת שלמה פר' עקב ד"ה א"י והיה) בזו הלשון 'כי אמנם כן נכון לכל אדם להבין ולדעת, כי בחשכות הגלות האחרון - כיום הזה, הנה יקר מאד לפני הש"י ומקובל לפניו כל בחי' התעוררות לעבודת לתורה ולתפלה, אפילו שאינו כראוי ובכוונה הגדולה כמו בדורות הראשונים, בכל זאת המעט מהעבודת הוא חשוב לפני הקב"ה כמו הרבה בימים שלפנינו.

יען, כי בעוונותינו הרבים גברה החשכות ועול הגלות, וכשל כח הסבל מרוב הצרות וטרדות הזמן, והסטרא אחרא רודף כל היום באין מנוס. הנה לכך, מעט ההערה

יחשיב כל פעולה טובה וישתדל לחטוף מצוות כפי יכולתו

ובבית אהרן (אזהרות מרבי אשר מסטאלין זיע"א, מה שנמצא בכתובים, אות ג') הזהיר הרה"ק ר' אשר מסטאלין זיע"א בזו הלשון 'שישמח מאד ויהיה יקר בעיניו מאד כל דבר שיעשה בעבודת הבורא, ויחלוט אצלו שלא אמכור זה בכל הון דעלמא, הן דבור אחד ומחשבה ועשיה, אפילו שלא שהה בזה רק רגע, בוודאי לא יאבד, ונעשה פעולה גדולה לו ואפשר לכל ישראל כידוע. ומה יש שמחה גדולה מזה שנעשה התכלית כוונת בריאתו, ויעשה כל כמה שיכול, וישגיח ויתאוה תמיד לעשות כל מה שיוכל, הן קטן, ומכל שכן גדול, וכמאמר העולם: כל מה שתחטוף על היריד הוא טובי"א.

היה אומר: עתה כשצועק איש חייט 'שמע ישראל', הוא עושה ממש את כל מה שעשה רבי עקיבא בהריגתו על קידוש השם ויצאה נשמתו באחד'. ובאמרי נועם (מהרה"ק בעל עבודת יששכר זיע"א מוואלבערז, עמ' 1) מביא את דברי המגיד, וכותב 'העולם מתמיהים על מאמר הזה. אבל האמינו שכל דבריו אמת וצדק. ואני הבינותי, שבאמת ובמשפט הם אלה הדיבורים. כי כמה וכמה יסורין עברו על החייט הזה מיום לידתו עד שזכה לראות יום חתונתו, כי מן הסתם אין שוע הולך ללמוד אומנות החייטות אלא דל ואביון, ובכל זאת עדיין הוא עומד בחוזק אמונתו ומתפלל וצועק שמע ישראל, בודאי גדול זה כמו שנהרג רבי עקיבא על קידוש השם'.

ובלקט אמרי קודש (בעלזא, פר' ואתחנן שנת תרפ"ה) מובא בשם המהרי"ד מבעלזא זיע"א שאמר בזו הלשון: 'אז א יוד געט א עהרליכען קרעכץ פאר גאט ב"ה, קען ער אלעס איבערקערן צום גיטן'.

יא. מסופר על בעל השפת אמת זיע"א, שבשנת תרס"ב היתה שריפה גדולה בעיר גור, ונשרפה הדירה והבית מדרש שהיו שם הספרים שלו. הלך השפת אמת והסתובב במקום השריפה בשעה שבאו לשם אנשים מומחים להעריך את הנזק, ושלא אליהם השפת אמת לשאול אותם מה הם אומרים. חזר השליח ואמר שלפי דעתם השריפה קרתה ממה שהשליכו ציגא"ר בוער. נתלהת השפת אמת ואמר שיש ללמוד מכך מוסר השכל גדול, שאם על ידי פעולה רעה קטנה כל כך אפשר לחולל כזה חורבן והרס, על אחת כמה וכמה על ידי כמה פעולות טובות בעבודת ה', אפשר לפעול במידה טובה מרובה.

- בעת הזאת אשר כביכול המלך עומד ומצפה פתח השער לדופקי בתשובה לקבלו באהבה".³

יעקב אבינו ע"ה המשיך נשמות גדולים לדורות אחרונים

- כדי שיהיה סיוע לעבודת ה'

מאידך, מחמת שפלות ונמיכות דור עקבתא דמשיחא, שלח הקב"ה

לקדושה פועל יותר ויותר, כי הזמן גורם. וכמו בעת טוב גם הסחורה רעה ימכר לטובה - יותר מן בעת רעה סחורה טובה.

כי מה נעשה עתה בעת המר הזה שאין בנו כח לכוון לבבינו כנכון. לכן גם המעט מהערת הקדושה - דוחה הרבה מהסטרא אחרא, כי מעט מהאור דוחה הרבה מן החשך. אשר על כן ראוי לכל איש, לקום בכל עוז, להתעודד ביראת ה'

יב. משל נפלא מרגלא בפמיהו דחסידי ואנשי מעשה. מעשה במלך גדול שיצא לצוד ציד, ובאמצע מסע הציד התרחק מכל הפמליא של החיילים והשומרים שהיו סביבותיו, עד שאיבד את דרכו במעבה היער. הלילה ירד, ולפתע שמע קול יללה מהסוס שרע ונפל למיתה. וכך נשאר המלך בודד ועזוב בעמקי יער מסוכן השורץ חיות תאבות וצמאות לטרף. פתאום נגלה לעיניו אור מאיזה בית קטן ועלוב. קם המלך והתקרב אל הבית והקיש ע"ג הדלת. יהודי שלא הכיר את המלך פתח לו הדלת, וברחמיו חס על בריאתו של הקב"ה והכניס אותו אל ביתו, חימם את עצמותיו ליד התנור הבוהר, ואף הלך וחלב את העז והשקה את המלך מתוך כלי מלוכלך שמצא בביתו. לבסוף השכיב היהודי את האורח לישון ע"ג ערמת קש עם קוצים. בבוקר קם המלך שבע ורגוע, הודה למארחו ונפרד ממנו לשלום וחזר אל הארמון שבעיר הבריה - בלי לספר ליהודי שהוא המלך של ארצו.

זמן קצר לאחר חזרתו אל ארמון המלוכה, ציווה המלך על חייליו ומשרתיו להביא את היהודי ההוא במרכבת המלכות אל היכלו. הלכו החיילים והמשרתים ובאו אל בית היהודי ודפקו על דלתו. כשפתח היהודי את הדלת, הוא רואה מולו קבוצה של חיילים, שמורים לו לבוא עמהם בפקודת המלך, ונפשו נבהלה מאוד. בלית ברירה הלך ונפרד ממשפחתו, ובלבו חושב על הגרוע מכל.

והנה בבואו אל ארמון המלוכה, מוליכים אותו המשרתים חדר אחר חדר, עד שמכניסים אותו לחדר הפנימי - חדרו של המלך בכבודו ובעצמו. לפתע המלך קם ממקומו ומוריד את הכתר מראשו ומחבק אותו בהתלהבות וברגש גדול, כשהוא מודה לו על כך שהוא הציל את חייו בלילה ההוא שאיבד את דרכו. מאז ואילך השתנו חייו של היהודי ללא היכר, הסתיימו להם חיי העליבות והעניות והחלו חיי עושר ונחת, מפני שהמלך העניק לו בית אחוזה מהודר ומפואר בכל טוב, משרתים, סוסים וכסף לרוב.

יום אחד פוגש אותו ברחוב העיר אחד ממכריו, ולפליאתו הוא רואה את חברו העני מתהלך כמו אחד מהעשירים בפאר והדר. כשהוא שואל אותו מה פשר הענין, משיב לו חברו בפשטות, בלי להאריך בפרטי הדברים: 'נתתי למלך קש וחלב עיזים בכלי מלוכלך, וזה מה שקיבלתי בתמורה'. החבר חוזר לביתו ומספר לאשתו בהתלהבות על מה ששמעו אוזניו. בעצה אחת,

בתראה וראה שהם קטני השגה. המשיך עליהם נשמות גדולים כדי שיהיה להם סיוע לעבודת הבורא, וזה פירוש 'וישא יעקב רגליו', שרצה להגביר דרא בתראה שנקרא רגלים (עיין זוהר ח"ב רנח.), 'וילך ארצה', הולך לזה העולם שנקרא ארץ (עיין זוהר ח"א נ:). 'בני קדם' - נשמות גדולים, שנקראים בני קדם, עד כאן דבריו הקדושים'.

ברחמיו לדורות אלו נשמות גבוהות וקדושות מאוד, בבחינת מה שנאמר (ויאל ג ה) 'ובשרידים אשר ה' קורא', כדי לסייע לנו לעבודת הבורא, וכמובא באור לשמים (פר' כי תשא ד"ה ויאמר פני) בזו הלשון 'מה ששמעתי מכבוד אדמו"ר מוהר"ר יעקב יצחק (מלובלין) זצלה"ה, על פסוק (בראשית כט א) 'וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם'. כי יעקב אבינו ע"ה הסתכל בדרא

'קדש לי כל בכור' - לקדש את ההתחלה והראשית לה'

☆ קדש לי כל בכור ☆ פטר כל רח"ם - פתח לרמ"ח מצוות עשה ☆ כשזוכה לקדש את הראשית - יוכל בנקל להיות מקושר להשי"ת כל היום ☆ יקדש כל ההתחלות כי הכל בתר רישא גריה ☆ מצות ביכורים בזמן הזה ☆ להתפלל בכל התחלה כנגד התחדשות היצר

ב. בנר ישראל (פרשתו) מובא בזו הלשון 'בספר הקדוש אור יהושע מהרה"ק ר' אברהם יהושע העשיל ממעזיבוז ז"ע, פר'

קדש לי כל בכור

'קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא' (ג)

הכינה האישה חבילת קש ומעט חלב בכוס מטונפת, וכך הוא הלך לארמון, להביא למלך את המתנה...

כמובן שחמתו של המלך בערה בו, וכמעט שהוא הרג אותו על מנחה בזויה כזו. אנשי בית המלוכה ובראשם המלך, ביקשו להבין את פשר הענין המוזר, מה חשב איש זה כשבא אל המלך, איזו טיפשות אחזה אותו להביא קש עם קוצים וכוס חלב בכלי מלוכלך. אך הוא השיב להם וסיפר על חברו שהיה עני, והתהפך מזלו בזכות מה שהביא למלך קש לישן וכוס חלב כלי מלוכלך...

'טיפש שכמותך', אמר לו המלך, 'חברך נתן לי את זה כשהייתי זרוק בלי הכתר, בודד, רועד מקור ומפחד. או אז בשעה ההיא, הקש והחלב היו יקרים לי יותר מכל מה שיש לי כאן. אבל עכשיו, אין זה שווה אצלי מאומה... ולענייני הנמשל הוא, שלעת עתה ששיכנתא בגלותא, כביכול, הקב"ה נמצא בגלות. לכן, כל מעשה קטן שיהודי נותן למלך, שווה כל הון דעלמא - יותר מכל מה שיש למלך בשעה שהוא נמצא בבית המלוכה ובית המקדש עומד על מכונו ותיקונו.

מצות עשה. וזהו 'פטר כל רחם', ורח"ם הן אותיות רמ"ח, ודי למבין.

כשזוכה לקדש את הראשית - יוכל בנקל להיות מקושר להשי"ת כל היום

וברשפי אש (מהרה"ק ר' מרדכי מנעשכ"ז זיע"א, פר' פנחס) כתב בזו הלשון "ובראשי חדשיכם תקריבו עולה לה" (במדבר כח יא). כתיב (שם יד) 'זאת עולת חודש בחדשו לחדשי השנה', ולכאורה קשה מהו זה הריבוי בתיבת 'חודש', ושמעתי אומרים בשם הרב מוהר"מ זצוק"ל מנעשכ"ז: 'ובראשי חדשיכם', היינו כשתרצו לחדש מעשיכם, אזי מתחלה 'תקריבו עולה לה', היינו המחשבה ראשונה תקריבו לה'. וכשהקב"ה עוזר לו אשר תיכף בקומו משנתו נקשר ומקדש המחשבה שלו להקב"ה, אזי בקל לו לילך בכל היום מקושר להקב"ה, ולקשר כל דבר להמחשבה ראשונה'.

יקדש כל ההתחלות

כי הכל בתר רישא גרירה

ויסוד הדברים תלוי בהררי קודש מתלמידי הבעל שם טוב זיע"א, כמובא באגרא דפרקא (אות רה) בענין השכמת הבוקר, וזו לשונו 'כתבו תלמידי הבעש"ט: ליהזר בעומדו ממטתו שתהיה המחשבה הראשונה והדיבור הראשון והמעשה הראשונה להשי"ת בתורה ובמצות, ועל ידי זה יהיו נגררין כל המחשבה והדיבור והמעשה של כל היום, כי הוא בחינת 'ברא בוכרא' ואח הגדול שכל האחין נגררין אחריו וחייבין בכבודו'²¹.

ראה, כתוב וזו לשונו: וכמו ששמעתי ממורי חמי זקני הרה"ק מריז"ן זלה"ה שאמר ברוח קדשו: 'בכור' נקרא ראשית המחשבה, והתורה הקדושה מרמזת לנו את הדרך אשר נלך בה, ומזהירה לנו 'קדש לי כל בכור', היינו שהאדם יקדש את ראשית המחשבה לעבודתו ית"ש, ולקבל עליו עול מלכות שמים באהבה, ועל ידי זה עושה כל הפעולות והעשיות של כל היום בכוונה הרצויה. ובאם ח"ו להיפך, שראשית מחשבתו פונה למחשבות זרות, אזי כל העשיות של היום אפילו העשיות הטובות המה ח"ו בבחינת הבל ומעשה תעתועים עד כאן לשונו'.

העולה מדבריו, שהרוצה שיהיה יומו טוב ועולה במעלות הקדושה, עצתו להתחיל את היום במחשבה קדושה ובקבלת עול מלכות שמים באהבה, ומכאן ואילך יצליח בכל עשיותיו ופעולותיו שיהיו טובות ורצויות בעיני ה'.

פטר כל רח"ם - פתח

לרמ"ח מצוות עשה

ובאהבת שלום (מקאסוב, פרשתן ד"ה קדש לי) רמז זאת בהמשך הפסוק, וזו לשונו 'קדש לי כל בכור פטר כל רחם' (ג) פירוש כשאדם רוצה לפתוח פתח לנפשו לקיים רמ"ח מצוות עשה, אזי העיקר הוא לקדש ולטהר המחשבה הנקראת 'ראשית' ו'בכור', וזולת זה ילאה למצוא הפתח. וזהו (שמות יג ב) 'קדש לי כל בכור', פירוש, שצריך לקדש את המחשבה הנקראת 'בכור' - כשרוצה לפתוח פתח לנפשו לקיים רמ"ח

21. באהבת שלום (פר' משפטים ד"ה אם במחתרת) האריך במעלת מי שמשכים בבוקרו של יום,

ביכורים בזמן הזה, כמובא בבית יעקב (פר' בראשית) בזו הלשון 'מה ששמעתי ממורי הרה"ק מפרשיסחא זצלה"ה, שהקשה, הרי התורה היא תמידית ואיך שייך בכל עת 'מצות ביכורים'. ופירש, שבכל יום בבוקר - כאשר קם אדם משנתו, מחויב לקיים מצות ביכורים - לפנות ראשית מחשבתו לשמים, וראשית הזמן לשעבד רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו לה' ברוך הוא. ואמר רמז לזה 'תביא בית ה' אלוקיך', תיבת 'תביא' נוטריקון ת'ביא ב'ית י' א'לוקיך. ואפשר לומר שנכלל בכוונתו גם כן, שההילוך וההבאה הוא ממש כמעשה הביכורים וכו'. ובמה יזכה אדם לתורה, הוא על ידי מצות בכורים שנקרא 'ראשית'. ובמה יזכה אדם לתורה, הוא על ידי מצוות ביכורים שנקרא ראשית, היינו להפריש ראשית ומיד פְּשִׁיעוֹר בבוקר משנתו - לשמים, ועל ידי זה יזכה להיות כל היום בקדושה. כי על ידי זה נקרא כל היום שיריים מקדושה. כאשר שמעתי כן בפירוש ממורי זצ"ל מווארקא'.

וראה מה שהאריך בזה הדברי ישראל (כללי דאורייתא אות ק) וכתב 'קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא' (מגילה י). יש לומר על פי הנודע מספרים הקדושים ומאמו"ר זצוק"ל בביאור יותר. 'קדש לי כל בכור' (שמות יג ב), לקדש כל הראשית וההתחלה: ראשית היום, ראשית השנה, והימי בחרות וכו', וממילא הכל בתר רישא גרידה, עיין שם בדברנו (עמ' ג) על הפסוק (בראשית א א) בראשית. וזהו הפירוש 'קדושה ראשונה' - שמקדש את עצמו בימי בחרות והראשית כאמור, 'קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא', קדושתה חזק שפועל לשעתה ולהלאה מכאן ואילך לעתיד לבוא ולכל ימיו, כי העיקר היא היסוד, ודי למבין'.

מצות ביכורים בזמן הזה

ומי שמשכים ומתחיל את ראשית היום בקדושה - זוכה לקיים מצוות

שבזה הוא מנצח וזוכה את יצרו הרע. וזו לשונו 'אם במתחלת ימצא הגנב גו' אין לו דמים. ופירש"י, כאן למדתך תורה, אם בא להרגך השכם להרגו. ואיתא בתיקונים (הקדמה, תיקון ז) דקאי על הריגת היצר הרע בתפילה, על דרך הכתוב (בראשית כב ג) 'וישכם אברהם בבוקר', עיי"ש. ועוד יש לומר, דהנה העיקר תלוי בהמחשבה הנקראת 'ראשית', כמו שביארנו בפר' בא הפסוק (יג ב) 'קדש לי כל בכור פטר כל רחם', דהעיקר הוא לקדש המחשבה הנקראת ראשית ובכור, ובזה יכול לפתוח פתח לנפשו לקיים רמ"ח מצות העשה עיי"ש. והנה כמו כן בה'יום' הוא כך, דההשכמה נקראת ראשית, וכל הנהגת האדם בכל היום תלוי בהשכמה. והשכמה גופא מעלה היא, על דרך (שמות לד ד) 'וישכם משה בבוקר', 'וישכם אברהם בבוקר' (בראשית כב ג). ורבותינו ז"ל (פסחים ד) אמרו מהאי קרא דאברהם, 'זריזין מקדימין למצוות'. וזה לעומת זה גם בסטרא אחרא כתיב (בראשית כב ג) 'וישכם לכן בבוקר', 'ויקם בלעם בבוקר' (במדבר כב יג) וכו'. נמצא דהעיקר תלוי בהשכמה הנקראת 'ראשית', וכמו שנתבאר אצלנו כמה פעמים, דהעיקר הוא התחדשות בכל פעם כבשעה הראשונה וכו'. ובבחינת השכמה הנקראת ראשית - תלוי זביחת היצר הרע וכו"ל. וזהו כאן למדתך תורה, אם בא להרגך השכם להרגו, וקאי על הריגת היצר הרע בהשכמה הנקראת ראשית'.

(קידושין ל:), לכן מתחלת כניסת היום, השכם והערב לביתו של המלך, והתחנן לו שיהיה בעזרתך בצרת נסיונך, שלא תכעיסנו, תכנס לשלום ותצא לשלום. וכן בתחלת השבוע, כמו שסדרו בהבדלה: הבאים לקראתנו לשלום חשוכים מכל חטא ופשע וכו'. וכן בתחלת החודש, וכן תחלת השנה. ועל זה נאמר (משלי כח יד) 'אשרי אדם מפחד תמיד'."

להתפלל בכל התחלה כנגד התחדשות היצר

ובחרדים (מצוות התלויות בארץ ישראל פרק ד דברי כיבושין) כתב על הצורך להתפלל על כל ראשית והתחלה שתהיה כראוי בלא נפילה בידי היצר הרע, וזו לשונו 'דע בן אדם, כי בכל יום הבא לקראתך הוא נסיון חדש לך, שכך אמרו: בכל יום ויום מתחדש יצרו של אדם עליו

חוקים להורותם

הלכות והליכות

מתוך שיעורי ההלכה,
והוספות פסקים בעל פה
שנמסרו מפי הגאון
רבי שמעיה לעזר שליט"א

הלכות כיבוד אב ואם (א)

המשך דיני מצות כיבוד אב ואם (1)

[דיני קימה מפני אביו ואמו]

חיוב קימה מדין כבוד או מורא

א. מצוה וחיוב מדאורייתא לקום מפני אביו ואמו אף כשלא הגיעו לגיל זקנה ושיבה, ונחלקו האחרונים אם חיובו הוא מדין 'כבוד', או מדין 'מורא'.^א ויש בזה ר' נפ"מ להלכה.

[א] האם אשה נשואה מחוייבת לעמוד בפני אביה ואמה באופן שבעלה מקפיד – דאם הוא מדין 'כבוד' הרי הוא פטורה, ומשא"כ אם הוא מדין 'מורא' שהרי היא חייבת אף באופן שבעלה מקפיד.

[ב] באופן שעל ידי הקימה יגרם לו איזה הפסד ממונ – דאם הוא מדין 'כבוד' הלא קיי"ל דכיבוד אב משל אב, ומשא"כ אם הוא מדין 'מורא' שהחיוב בזה הוא אף באופן שנגרם לו הפסד ממונ.

[ג] באופן שאביו אינו חלי ולא מרגיש בקימתו [ומצוי גם כן ל"ע באופן שאביו חולה במחלת האלצהיימער] – דאם הוא מדין 'כבוד' הרי יש לנו לפוטרו שהרי אין אביו מתכבד בכך, ומשא"כ אם הוא מדין 'מורא' שאין זה שייך לאביו רק הוא דין על הבן ומשום שירא מאביו.^ב

[ד] אם שרי לעמוד על ידי סמיכה – דאם הוא מדין 'כבוד' שרי ומשא"כ אם הוא מדין 'מורא' דבעינן לעמידה בלא סמיכה, ועיי' בהערה.^ג

א. הנה מסדר דברי הרמב"ם והשו"ע שהביאו דין זה בתוך דיני כבוד נראה שהוא מדין כבוד, וכ"ה בערוה"ש ובחזו"א יו"ד קמ"ט סק"ד, ואולם בתשו' שער אפרים סי' ע"ח מבואר שהוא מדין מורא, וכ"ה בהמקנה, ובפ"ת סי' רמ"ד סק"ג.

ב. ועיי' ברעק"א שאף אם אביו סומא חייב לעמוד מפניו, וי"ל שגם אם אביו אינו מתכבד כי אינו מרגיש בקימתו מ"מ הרי הוא מכבדו בפני אחרים ושייך בזה ג"כ דין כבוד, ומיהו אכתי יש בזה נפ"מ באופן שאין אביו מרגיש וגם אין שם שום אדם הרואה שמתכבד בפניו.

ג. דעיי' במג"א סי' קמ"א ובחת"ס שבועות דף ל' כלפי חיוב קימה בפני זקן שגם עמידה על

[ה] האם חייב לעמוד מפני אביו בבית המרחץ – דאם הוא מדין 'כבוד' אינו חייב ומשא"כ הוא מדין 'מורא' שנוהג גם בבית המרחץ.¹
 [ו] בעל אומנות העוסק במלאכת אחרים האם רשאי לעמוד מפני אביו בשעה שעוסק במלאכת אחרים – דאם הוא מדין 'כבוד' אינו רשאי ומשא"כ באם הוא מדין 'מורא' שהרי הוא מחוייב.²

דרכו כמהלך

ב. הרואה את אביו נוסע בקא"ר צריך לעמוד מפניו, וכן אם היו מוליכים את אביו בווי"ל טשע"ר (כסא גלגלים) צריך ג"כ לעמוד מפניו, ואולם אם היה הבן נוסע בקא"ר ורואה את אביו מהלך בחוץ אין צריך לעמוד מפניו, וכששניהם באותו קא"ר [וכגון שיושב בבא"ס ועלה אביו לשם] או כששניהם בבא"ן צריך לעמוד מפניו.³

כמה פעמים ביום צריך לקום מפני אביו ואמו

ג. אין צריך לקום מפני אביו ואמו רק פעם אחת ביום ופעם אחת בלילה, אם לא בפני אחרים שאינם יודעים שכבר עמד בפניהם, ולבני ספרד נראה שיש להחמיר בזה לקום מפני הוריהם בכל פעם שעוברים לפניהם!⁴

ידי סמיכה יש בה קיום של והדרת פני זקן, ואולם מאידך בספר חרדים מבואר כלפי מצות ומקדשי תיראו שאין לעמוד שם על ידי סמיכה ולפי שיש בזה חסרון במורא וכן לענין מורא ת"ח ומורא אב ואם עי"ש, והמבואר שכלפי מורא אין לעמוד על ידי סמיכה ומשא"כ כלפי כבוד דלית לן בה.

ד. עיי' בפ"ת סי' רמ"ד סק"ג בשם ספר ארבעה טורי אבן שברבו מובהק שנוהג בו דין מורא חייב לקום בפניו גם בבית המרחץ "וכן באביו".

ה. בפ"ת שם.

ו. בגמ' דל"ג איבעיא להו אם רכוב כמהלך דמי או לא ומסקינן דרכוב כמהלך, ולפי"ז כשאביו יושב בווי"ל טשע"ר או בקא"ר הרי הוא רכוב שדינו כמהלך וצריך הבן לעמוד מפניו, וה"ה לאידך גיסא דכשהבן רכוב נידון הבן כמהלך ואין צריך לקום מפני אביו, ולפי"ז כשהאב והבן רכובים הלא נחשב ששניהם עומדים ואין צריך הבן לעמוד מפני אביו, ואולם נראה דכל דין רכוב כמהלך הוא רק כלפי מי שנמצא מחוץ לרכב דאז נחשב הרכוב לפניו כמהלך, ומשא"כ כששניהם באותו מצב והאב עומד והבן יושב שבדואי צריך הבן לקום מפני אביו, ועיי' בזה בשו"ת שבה"ל ח"ב סי' קי"ד.

ז. בקידושין ל"ג ע"ב אר"א א"ר ינאי אין ת"ח רשאי לעמוד בפני רבו אלא שחרית וערבית

שיהא ניכר שקם לכבוד אביו

ד. צריך שיהא ניכר שקם לכבוד אביו ואמו ועל כן אחר שקם בפניהם לא ילך למקום אחר רק יחזור וישב באופן שיהא ניכר שכל קימתו לא היתה אלא לכבודם¹¹.

כשההורים ברשות אחרת

ה. אם ההורים ברשות אחרת וכגון שהם בחצר והבן בעליה אינו צריך לעמוד בפניהם, ולפי שאין זה קימה שיש בה הידור כאשר הם ברשות אחרת¹².

מתני עומד בפניהם

ו. לענין מאיזה מרחק צריך לעמוד מצינו בזה ג' שיטות, [א] די"א דהיינו רק משיגיעו לתוך ד' אמותיו [מאירי קידושין וברכ"י בשם ראשון לציון], [ב] וי"א

שלא יהא כבודו מרובה מכבוד שמים, ועיי' רמב"ם שדין כבוד אביו ואמו הוא כמו דין כבוד רבו, ולפי"ז גם באביו ואמו אין לעמוד מפניהם רק פעם אחת שחרית ופעם אחת ערבית שלא יהא כבודם מרובה מכבוד שמים, ואמנם כתב הברכ"י סי' רמ"ב שכיון שהרי"ף והרא"ש והשו"ע השמיטו דין זה משמע דלא סבירא להו ולדבריהם צריך לעמוד בפני רבו וה"ה בפני אביו ואמו בכל פעם, ואולם הרמב"ם הביא לדין זה וכן העתיק הרמ"א בסי' רמ"ד סט"ז גבי רבו, וכן נוהגים בני אשכנז וכ"כ בס' חיי"א כלל ס"ז ובשבה"ל ח"ב סי' קי"א, ונראה שבני ספרד אין להם להקל בזה וכסתימת דברי המחבר.

ח. בספר חסידים הובא בערוה"ש וז"ל, ודע דמצות כיבוד ראוי ונכון שיהא ניכר היטב שעושה לשם מצוה, כמ"ש בספר חסידים דבן הקם מפני אביו והוא צריך ללכת אחר קומו, יחזור וישב ואח"כ יקום וילך, כדי שיהא ניכר שקם מפני כבודו, דאם לא כן נראה כמו שקם לילך, וה"ה לרבו יעשה כן וכן כל כיו"ב, ע"כ. ושור"ר בסמ"ג מצוה י"ג וז"ל, 'תקום והדרת' קימה שיש בה הידור, שזה ד' אמות רחוק שדומה שבשבילו עומד וכשיעבור מנגד פניו ישב מיד ע"כ.

ט. מקור הדברים בחיי"א בשם תשו' הרשב"א, והנה כתב בבא"ח שנה שניה כי תצא י"ג, דאם האדם יושב בביתו למעלה באכסדרה שהיא גבוהה ורשות בפני עצמה, והזקן או החכם נכנסו למטה לחצר אינו חייב לקום בפניהם כיון שאין זה קימה שיש בה הידור, אבל אם הוא יושב בבמה אשר באמצע ביהכנס' והרב או הזקן הולכים למטה יקום בפניהם, יען כי בדין בימה אשר בביהכנס' קיי"ל שבטלה היא לגבי בהכ"נ ואינה נחשבת רשות בפני עצמה לענין צירוף עכ"ד, וצ"ע שהרי מקור דברי החיי"א הוא בתשו' הרשב"א (ה"ג רפ"א הו' בב"י רמ"ב) שכתב לענין ס"ת שבדוכן שאין חייבים לעמוד בפניו, לפי שהוא ברשות אחת והציבור ברשות אחרת, וכמו שאין חייב לעמוד בפני רבו העומד למעלה בביתו והתלמיד עומד למטה ברשות אחרת עכ"ד, והרי שלא חילק בזה בין בית וחצר לבימה אשר בביהכ"נ.

דהיינו משיראם ממרחק כמלא עיניו [חיי"א, ברכ"י עפ"י הרמב"ם, המקנה, חזו"א, הגרי"ז ועוד], [ג] וי"א דאף מששומע את קולם ואפילו אינו רואם כבר חייב לעמוד^א [גליון מהרש"א וערוה"ש]. וכמדומה שמנהג העולם לקום רק כאשר מתקרבים אליו וניכר בזה שקם לכבודם.

אב שמחל על כבודו

ז. אף באב שמחל על כבודו שכבודו מחול מ"מ 'מצוה' לכבדו ולקום מפניו 'קצת'^ב, וכתב החזו"א שאין ראוי למחול באופן קבוע ולבטל ולעקור מצוה מן התורה^ג.

י. ושיעור מלא עיניו מבואר בסמ"ק דהיינו רס"ו אמות.

יא. ובחזו"א קנ"א סק"א דבכלל ראייה היינו ג"כ שמיעה והכרה וידיעה. ועיי' ג"כ בפ"ת ר"מ סק"ה שנסתפק גבי סומא אי חייב לעמוד מפני אביו ואמו ורבו כשיודע שהם לפניו או לא.

יב. כ"ה בשו"ע סי' רמ"ד גבי קימה והידור מפני זקן וחכם וכ"ש לגבי אביו דכבודו חמיר טפי.

יג. עיי' חזו"א יו"ד קמ"ט סק"א וקנ"א סק"ב ובאהע"ז קמ"ח לדף ל"א ול"ב שמצינו לכמה תנאים שחלקו על אבותיהם ורבותיהם וסתרו דבריהם, ולא מסתבר שכולם מחלו לבניהם ותלמידיהם שאין ראוי לעשות כן. ועוד שם, שאין ראוי למחול תמיד דאל"כ היו כולם מוחלים, והרי מצינו בגמ' שהקפידו ר"ש בר רבי ואביי על שלא קמו לפניהם.

